

*Миломир Стенић**

ГЕОПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ ЕМИГРАЦИОНЕ ЕРУПЦИЈЕ ИЗ БЛИСКО- ИСТОЧНЕ „ВЕЛИКЕ ПУКОТИНЕ“**

Сажетак

Миграције из северне Африке и са Блиског Истока узбуниле су читав свет, а непосредно уздрмале саме темеље ЕУ. После првог изненађења, уследиле су анализе које су се углавном бавиле бројем и структурним својствима миграната, правцима њиховог кретања, хуманитарним питањима, политичко-безбедносним последицама... Међутим, разматрање узрока миграција задржало се само на „видљивом делу спектра“. У овом раду аутор „Нову Велику сеобу народа“ сматра само последицом и понире у суштину узрока који су је изазвали. Проналази их у геополитичком значају Блиског Истока као „срца“ исламског света, који настоји да маргиналну позицију трансформише у функцију глобалног геополитичког средишта, а досадашњи статус објекта претвори у улогу респектабилног субјекта у светским пословима. Миграције су резултат дестабилизације изазване покушајима САД и других великих сила да то онемогуће.

* Научни саветник, Институт за политичке студије, Београд.

** Рад је настао у оквиру научног пројекта „Демократски и национални капацитети политичких институција Србије у процесу међународних интеграција“ (179009), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Кључне речи: демогеополитика, глобална геополитичка реконфигурација, исламски свет, постмодерне велике силе, Блиски Исток, Балкан, Србија.

1. Суочавање са демогеополитиком

Геополитика као „опросторење политичког“¹ мотивисано конкретним интересима различитих државних и недржавних актера увек је зависила од читавог спектра чинилаца. Њихова улога била је, јесте и биће постизање моћи намењене заузимању, задржавању, контроли, експлоатацији и уређењу територије, те краћем или дужем управљању и владању њоме. Један од кључних чинилаца геополитике јесте становништво, будући да се помоћу њега постиже најефикасније и најпостојаније поседовање територије. Територију је могуће ресурсно-економски експлоатисати, војно окупирати, може се наметнути и марионетска политичка власт, али тек ако њоме демографски доминира сопствени етнички елемент – она се може (дуго)трајно сматрати „својом“. Стога стара српска народна мудрост „Чије овце, онога је и планина!“ – није само поучна животна изрека, већ има карактер и геополитичког постулата – никако апсолутног, али свакако веома важног.

Свест, а потом и знање о значају квантитативних и квалитативних својстава становништва за просторно-политичке појаве и процесе налази се готово код свих (пре)античких и потоњих мислилаца. Малтусова теорија несразмерног раста популације и њених егзистенцијалних потреба и данас дели теоретичаре и практичаре на два табора – на антималтузијанце и (нео)малтузијанце. У оквиру свог биологистичког схватања, „кум“ геополитике Рудолф Кјелен је један од пет субсистема сложеног система науке о држави назвао *етнополитика*, односно *демополитика*. Наглашавајући да је „држава за *свој народ* везана“², он је заступао становиште да се не може пренебрегнути органска веза државе како са тренутним становницима у конкретном временском „пресе-

1 Radovan Pavić, „Teritorijalizacija političkog“, *Ekonomika*, Ekonomika, Beograd, br. 4-6/1994, str. 81.

2 Рудолф Кјелен, *Држава као животни облик*, Издање И. Ђ. Ђурђевића, Београд-Сарајево, 1923, стр. 71.

ку“, тако и са прошлим и будућим генерацијама, тј. народ је сматрао историјском категоријом која се, упркос променљивости, одликује континуитетом и унутрашњом кохезијом.³

Током развојног пута научне геополитике демографски чинилац никада није заобилажен, али му је придаван различит значај – код геодетерминиста незнатан, а код посибилиста веома запажен. Тако је, на пример, у немачкој нацистичкој геополитичкој теорији и пракси то скренуло на потпуну странпутицу и добило карактер злочиначке расистичке злоупотребе. У постмодерној геополитичкој мисли појавиле су се идеје о популационим процесима као пресудно важним покретачима све интензивнијих друштвених промена, а међу дисциплинама геополитичке науке посебну афирмацију доживела је демогеополитика. Штавише, Семјуел Хантингтон је у последњој деценији одлазећег другог миленијума христијаноцентричне историје поставио конзистентну демогеополитичку концепцију трансформације светског поретка засновану на антагонизму седам-осам⁴, односно осам-девет⁵ светских цивилизација.

Да становништво постаје не само кључни чинилац, већ сама суштина постмодерне геополитике, и највеће „неверне Томе“ уверила је тзв. мигрантска криза, која је генерисана махом на Блиском Истоку и северној Африци, али је непосредно угрозила темеље и опстанак ЕУ, те снажно п(р)отресла читав свет. Емиграциони талас је перцепиран, а хитри глобални медији већ су га прозвали „Нова Велика сеоба народа“. Демографи су се вредно прихватили статистичко-просторних анализа и прогноза. Остатак научне „породице“ махом је настојао да нови феномен фокусира у оквирима превазиђених парадигми и унапред задатих (псеудо)принципа. Упоредо, званичници ЕУ и држава на удару миграната панично су покушавали да превазиђу акутно стање, гранич-

3 Миломир Степић, Јелена Срећковић, „Становништво и држава – актуелност учења Рудолфа Кјелена“, *Гласник*, Српско географско друштво, Београд, св. 87, бр. 2/2007, стр. 79-92.

4 Samuel Huntington, “The Clash of Civilizations?”, *Foreign Affairs*, Council on Foreign Relations, Inc., New York, vol. 72, № 3, summer 1993, pp. 22-49.

5 Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996.

ним оградама пресеку смерове сеоба, пилатовски проследи мигранте суседима и извуку се са што мање политичке штете, избегавајући да се стварно и дугорочно посвете тешком изазову.

На питање зашто је емиграција становништва са Блиског Истока покренута, углавном су доминирала немушта објашњења: „због рата“, „због сиромаштва“, „због нестабилности“, „због бесперспективности“... Али, ретко су се тражили прави разлози „рата“, „сиромаштва“, „нестабилности“ „бесперспективности“... Апострофиране су *последице*, као што су *последице* и етно-верски конфликти, политички екстремизам, енормна милитаризација, пошаст тероризма, економска поларизација, неадекватна територијална подела и границе, па и само на први поглед изненађујућа „емиграциона бујица“. Тек би понирањем до *узрока* ових појава и процеса могли да се створе услови за суштинску спознају проблема, трагање за одговорима и предузимање практичних корака у тражењу решења. *А стварни узрок је глобална геополитичка важност Блиског Истока и борба за његову контролу.*

2. Геополитичка динамичност Мекиндерове „велике пукотине“

„Геополитички магнетизам“ којим Блиски Исток привлачи велике силе обично се стеротипно своди на два фактора:

1. Тај регион баштини континуирану цивилизацијску вертикалу. Стари народи, културе и државе су се ту зачели, развијали се и угасили, да би њихове духовне и материјалне тековине биле уграђене у неколико потоњих, па и савремених цивилизација заснованих на религијама. Средишта из којих су се оне рашириле не само да су ту груписана, него и даље несмањеном снагом исијавају културне импULSE, кодирају идентитете, дефинишу колективну припадност, мотивишу милионе следбеника, симболизују (над) моћ воље и представљају *духовни покретач света*. Стога је постизање утицаја, контроле и владања у

простору такве вредности за велике силе (у првом реду САД) увек имало изузетан значај јер је доказивало супериорност и доминацију како над конкретним цивилизацијама, тако и над читавим светом.

2. Тај регион располаже највећим планетарним резервама нафте и природног гаса. У другој половини 20. века, а свакако и у првој половини 21. века, ови природни ресурси представљају не само енергетски, већ укупан *економски покретач света*. Нафтно-гасне резерве, производња и извоз већ деценијама позиционирају земље Залива у сам светски врх, док су друге земље (махом Леванта), иако са мањим богатством, не мање важне због цевоводног транзита и поморског извоза. Ови природни ресурси допринели су да Иран, Саудијска Арабија, Кувајт, Бахреин и Уједињени Арапски Емирати (раније и Ирак) за релативно кратко време постану економско-финансијски, религијско-идеолошки и политички утицајне земље у региону и свету. Истовремено, у простору таквог енергетског значаја велике силе се надмећу за утицај, тј. за привилеговану експлоатацију и не-сметан транспорт нафте и гаса. У томе је највише успела водећа глобална сила САД, али њену неприкосновеност све више доводе у питање не само остале долазеће силе, већ и сам исламски свет.

Стално потенцирање геодивизијског и геоекономског значаја скрајнуло је *треће*, најзначајније својство којим Блиски Исток привлачи велике силе – колосалне размере утицаја на глобални геополитички систем и његову динамику. Постмодерно раздобље потпуно је разоткрило раније пренебрегавану чињеницу да тај регион од потенцијалног може да постане стварни *геополитички покретач света*. Тај његов квалитет је још пре стотинак година уочио, али са становишта тадашњих геополитичких прилика само имплицитно назначио, један од утемељивача геополитичке науке – Хелфорд Мекиндер. Коригујући и детаљније разрађујући своју „осовинску теорију“ из 1904. године⁶, која се сматра

6 Halford John Mackinder, „The Geographical Pivot of History“, *Geographical Journal*, The Royal Geographical Society, London, № 23/1904, pp. 421-437.

„најсмелијом и најреволуционарнијом схемом тумачења политичке историје света“⁷, Мекиндер је у књизи *Демократски идеали и стварност* из 1919. године увео неколико нових и геополитички важних појмова. Међу њима је Светско острво – интегрална копнена маса конвенционално подељена на континенте Европу, Азију и Африку – чија контрола истовремено значи и управљањем читавим светом. Према Мекиндеру, сложену, разнородну структуру Светског острва чини шест „природних региона“, од којих су са таласократског, тј. британског (потом и америчког) становишта, поморским силама доступна три (Европски приобални појас, Монсонски приобални појас и Јужни /афрички/ Heartland), а недоступна такође три (/евроазијски/ Heartland, Сахара и Арабија).⁸ (карта 1)

Карта 1: (Дез)интегративни потенцијал Мекиндерове Арабије („велике пукотине“) унутар шест „природних региона“ Светског острва

Извор: H. J. Mackinder, *Democratic Ideals and Reality*, p. 59.

Иако је потенцирао значај „правог“ Heartland-а, који је углавном под руском контролом, има стожерну глобалну ге-

7 Александар Дугин, *Основи геополитике*, књига 1, Екопрес, Зрењанин, 2004, стр. 47.

8 Halford John Mackinder, *Democratic Ideals and Reality*, National Defense University Press, Washington, DC, 1942. /електронско издање/ (оригинално издање: H. J. Mackinder, *Democratic Ideals and Reality – A Study in the Politics of Reconstruction*, Constable and Company Ltd, London, 1919.)

ополитичко-историјску мисију и перцепира се као претећи, неосвојиви телурукратски антипод таласократским силама, Мекиндер је антиципирао будући значај региона *Арабије*. Тај простор, који мање-више може да се поистовети са данашњим Блиским Истоком, схватао је као важну карику региона Сахара и (евроазијски) Heartland. Та три региона чине огромну, континуирану, континенталистички профилисану целину од Арктика до западноафричког приобаља Атлантика, која раздваја три региона Светског острва који су доступни поморским силама и тако потенцијално онемогућује њихове амбиције за глобалном супремацијом. Имајући у виду читаво Светско острво, па и свет у целини, Мекиндер је посебно истицао централни, чворни положај Арабије, кога симболизује Јерусалим са својом тврђавом.⁹ Са становишта тадашњих интереса Лондона да сачува status quo, тј. целовитост колонијалне „Империје у којој Сунце никада не залази“ и Pax Britannica, контрола Арабије била је од виталне важности. Тај императив олакшавала је чињеница да недоступност овог региона ипак релативизује постојање три пловна пута – Нила (мање важан), Црвеног мора и Персијског залива – који су геотектонски предиспонирани. Стога је Мекиндер Арабију сматрао „великом пукотином“¹⁰, употребљивом и у фрагментационе (антителурукратске) геополитичке сврхе.

Контролу „велике пукотине“ после Другог светског рата преузели су Американци, те они и почетком 21. века, стотинак година после Мекиндеровог дефинисања тог региона, њоме доминирају. „Велика пукотина“ се, у ствари, данас може схватити као простор између америчке *Пете и Шесте флоте*. Њена акваторијална засеченост Источним Средоземљем, Суецким каналом, Црвеним морем и Персијским заливом омогућује дубоке продоре и доступност инструментима америчке „моћи мора“. Да је тај простор

9 Исто, стр. 64.

10 Мекиндер је употребио термин *broad gap*, који на српски језик дословно може да се преведе као продор, пукотина, јаз, расед, зазор, пропуст. Његова *Арабија* има карактеристике једног пространог издигнутог платоа који се на западу тектонским ровом одваја од Афричке плоче (Црвено море), на истоку се подвлачи под Евроазијску плочу (Персијски залив и Месопотамија), а изнутра је делимично избраздан системом раседа, те заиста може да се сматра „великом пукотином“.

„кључ“ глобалне хегемоније сведоче не само континуиране активности САД на политичком, економском, обавештајном и пропагандном плану, већ и њихова неупитна спремност да тамо у сваком тренутку бескомпромисно ратују – директно или посредством регионалних експонената-савезника. „Неопходност америчке присутности“ производи се сталним изазивањем нестабилности, што на унутармуслимански подељеном, етнички мозаичном, политички-територијално уситњеном, економски поларизованом, социјално узаврелом, демографски експанзивном и екстремизмом презасићеном Блиском Истоку – не представља велику тешкоћу. Интензивирање друштвених, а нарочито геополитичких процеса, захтева да се савремени опсег „велике пукотине“ прошири далеко изван граница Блиског Истока, тј. Мекиндрове Арабије, те обухвати још и читав „ров“ Средоземља у ширем смислу – од Гибралтара до источне обале Црног мора („од Херкулових стубова до Колхиде“), па чак можда и до Каспијског басена. Штавише, покренут интересом САД да сачувају видно уздрмане позиције, узбуркао се готово целокупан простор „пробуђене“ Хантингтонове Исламске цивилизације, која показује амбиције да преузме улогу нове, постмодерне „географске осовине историје“. Само једну од последица, али и инструмената тог геополитичког процеса представља муслиманска емиграциона инвазија на Европу.

3. (Самозадати) императив постмодерних сила: онемогућити прерастање исламског света у глобалног геополитичког „играча“

Таласократски Запад под америчким вођством је после униполарног транзиционог периода почео све очигледније да губи полуге глобалне хегемоније. Истрајавајући на Евроазији као „главној геополитичкој награди“¹¹, англосаксонска геополитичка мисао и даље, већ дуже од једног века, апострофира Heartland, тј. Русију, као персонификацију „другости“ и опсесивног архи-противника. „Империја“ перцепира и остале долазеће „варваре“, у првом реду Кину, страхујући од

11 Zbignjev Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica; Romanov, Banja Luka, 2001, str. 33.

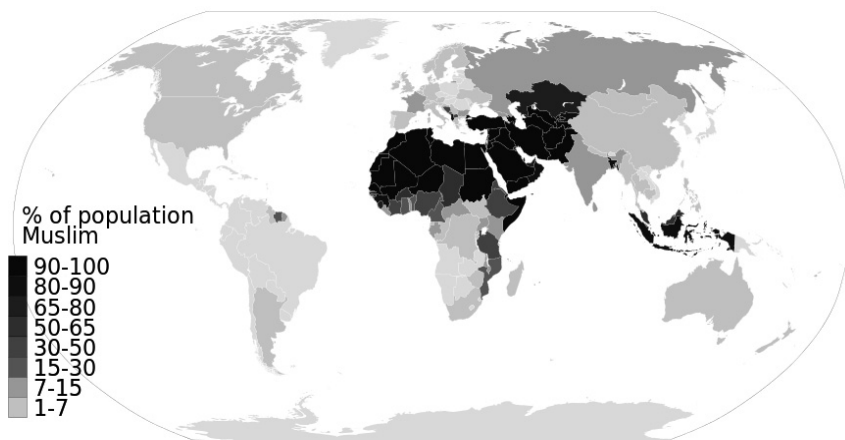
њиховог удруживања и превентивно их „обуздавајући“ захваљујући хладноратовским аквизицијама дуж евроазијског обода. Супротно глобализму који проповеда (под условом да га сама артикулише), она настоји да онемогући, тј. што више одложи, интегрално геополитичко конституисање и функционисање, не само Евроазије, већ и целокупног Светског острва. Ипак, постмодерни геополитички мегатрендови упућују на закључак да то неће бити могуће. Географски јединствено афро-евроазијско копно брзо се обликује и у геополитичку целину. Чак и ако постане континенталистички, телурократски необиполарни супарник таласократској америчкој пан-области (Стари свет *vs.* Нови свет), оно неће бити усамљен и самодовољан геополитички ентитет, већ саставни део просторно (привидно) компримоване, хетерогене и структурисане, али свакако недељиве светске геополитичке арене. Та збигњеволлика, али не више евроазијска, него глобална „велика шаховска табла“, захтеваће темељну ревизију постулата и концепција (нео)класичне геополитике.

У првом реду, биће неопходно утврдити који простор се кандидује за постмодерног „географског стожера историје“, тј. за геополитичко средиште – не Евроазије, већ Планете. Традиционални, евроазијски Heartland, остаће веома важан, и то најпре у контексту неугаслог антагонизма „моћи мора“ и моћи копна“, САД и Русије, Западне и Православне цивилизације. Али, већ постаје јасно да ће у будућности не само то, већ и предстојеће америчко-кинеско сучељавање – бити секундарног значаја. На геополитичком хоризонту, пред нашим очима, појављује се нови, *глобални централни геополитички регион* – ареал исламског света. (карта 2) Исламска геодивизијска целина има неколико важних предиспозиција да то постане – централни глобални положај, огромну пространост, позиционираност у кључним стратешким зонама и тачкама, бројну и најбрже растућу популацију¹², емиграциону експанзивност, неоно-

12 Почетком друге деценије 21. века муслимана у свету било је 1,6 милијарди или 23,2% светског становништва. По бројности и процентуалном учешћу, представљали су другу светску религију (иза хришћана којих је укупно било 2,17 милијарди или 31,4%). Међутим, према најновијим пројекцијама, учешће муслимана нагло ће расти и средином 21. века износиће 29,7%, тј. сасвим ће се приближити стагнирајућем проценту хришћана (брз пораст

мадску покретљивост, религијску фанатизованост, енергетску и економску моћ, „пробуђено“ колективно самопоуздање и гумилџовљевску пасионираност, јединство и агресивност према „споља“ и „другима“ (чиме се надвладава унутрашња центрифугалност и конфликтност), те свест о геополитичком значају и амбицију да од досадашњег објекта и аутсајдера постане глобални субјект и фаворит. Традиционална, руска „осовинска област“ с почетка 20. века, тј. Heartland који је установљен и омеђен после Првог светског рата и о(п)стао до данас, део ових „адута“ губи, а са некима није никада ни располагао.

Карта 2: Исламски свет као потенцијални средишњи глобални геополитички макро-регион

Извор: Religious Composition by Country, Pew Research Center, Washington DC, 2014.

Шта би се догодило ако би се исламски простор, са таквим квалитетима, конституисао у аутономни геополитички пол глобалне моћи? То би несумњиво произвело фундаменталне и епохалне промене досадашњих геополитичких парадигми, срушило поредак који се заснива на вишевековној доминацији трговачке, поморске, материјалистичке, коло-

латиноамеричких и делимично афричких хришћана једва ће компензовати нагли пад европских, аустралијских и северноамеричких). Процена је да ће број муслимана превазићи број хришћана после 2070. године. <http://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/> (приступљено 4.4.2016.)

нијалистичке, конзумеристичке Западне цивилизације, те довело у питање не само још увек опстајућу униполарну доминацију САД, него и амбиције осталих мање или више моћних светских сила да изграде мултиполарни поредак у коме нису планирале једно од водећих места за исламски свет. У постмодерној стварности, када и типичне копнене силе (првенствено Кина и Русија) убрзано изграђују и поморске димензије своје моћи, настојећи тако не само да релативизују америчку превласт, него и да редефинишу сопствени геополитички код, исламски свет ће остати једини респектабилни носилац телурократског идентитета и персонификација супротности (и супротстављености). „Формулу“ *The West and the Rest* замениће *The Islam and the Rest* или конфликтнија варијанта *The Islam versus the Rest*, што у Хантингтоновом неувијеном тумачењу добија катастрофичну димензију крвавих граница Ислама.

У контексту функционисања будуће геополитичке дихотомије, тј. динамике необиполарног механизма, око исламског света као *глобалног централног геополитичког региона* и са друге стране његових зоналних крвавих граница, од „остатка света“ нужно ће се формирати прстенасти *глобални ободни геополитички регион*. Иако веома хетерогеног састава, са супротстављеним интересима држава и недржавно конституисаних чинилаца, те дијаметрално супротним визијама будућности светских односа и сопственој позицији у њима, актере унутар „обода“ у лабаво и несигурно савезништво окупиће опасност већа од међусобних нетрпељивости – „исламска претња“. Она је давно престала да важи за „мит“ и постала је апокалиптична „стварност“.¹³ У другом плану остаће да ли је „претња“ истинска или је махом индикована ради маргинализовања нараслих унутрашњих противречности – упрвом реду САД и Запада, а потом и других сила „остатка света“. Са њиховог становишта, биће неопходно превентивно спречити успостављање обрасца: *исламска просторно-популациона компактност + исламско цивилизацијско-политичко јединство = исламски геополитички*

13 John L. Esposito, *The Islamic Threat – Myth or Reality?*, Oxford University Press, New York, 1992.

„блок“¹⁴. То се најефикасније постиже реализацијом опробаног империјалног контра-обрасца: *divide et impera* унутар исламског света + директан војни, политички и други ангажман сила „остатка света“ = *o(n)стајање исламског света у стању фрагментираниог геополитичког објекта*.

САД, „водећа држава“ Западне цивилизације, како не би дозволиле грешку да их угрожава још један, нови и опаснији, овога пута не руски, него исламски Heartland, те због тога трошиле силну енергију да га „обуздавају“, учиниће све да спрече и само његово формирање. Остале силе – Кина, Русија, Индија, ЕУ – будући да би њиме биле још и директно територијално угрожене, предузеће исто. Истовремено, оне ће га у извесној мери инструментализовати у међусобним надметањима. На другој страни, исламски свет, који је очигледно изашао из „геополитичке адолесценције“, настојаће не само да адекватно реагује, већ и да преузме иницијативу користећи своје компаративне предности. У тој „постмодерној великој игри“ исте природне и друштвене чиниоце могу на различите начине за сопствене интересе да употребе и једна и друга страна. На пример, синхронизованим преузимањем контроле у акваторијалним „клиновима“ (Персијски залив, Црвено и делови Средоземног мора), а нарочито блокирањем мореуско-каналских „кључних тачака“ (Гибралтар, Сицилијански канал, Суецки канал, Баб ел Мандеб, Ормуз, Босфор и Дарданели), исламски свет би могао да паралеше поморске силе и постигне недостајућу просторну компактност. Супротно томе, ако би се задржао status quo, тј. ако би те важне поморске „полуге“ под својом контролом задржали САД и Запад, исламски простор остао би геополитички и геостратегијски фрагментиран. Такође, исламски пол моћи у настајању може свој огроман демографски потенцијал да „диригованом емиграцијом“ усмери према супарницима са којима се граничи и тако у њих унесе „вирус“ дестабилизације и слабљења, док силе из *глобалног ободног геополитичког*

14 Идеју исламског и других глобалних „блокова“ будућег мултиполарног геополитичког поретка М. Степић је изложио и картографски представио на једном предавању 1994. године, а објавио 1997. године. Видети у: Milomir Stepić, „Buduća blokovska struktura sveta“, *Ekonomika*, IP Ekonomika, Beograd, br. 1-2/1997, str. 37-41.

тичког региона исту ту популациону „експлозивну нараву“ могу да искористе за генерисање деструкције и имплозије самог глобалног централног геополитичког региона, у првом реду његовог језгра – блискоисточне „велике пукотине“.

Погрешно би било под глобалним централним геополитичким регионом сматрати читав исламски ареал. Штавише, он не би обухватио неколико по броју муслимана најмногљуднијих, али издвојено и периферно позиционираних земаља.¹⁵ Такође, не може се сматрати геополитички исправним његово свођење на „Евроазијски Балкан“ или нешто пространију блискоисточно-централноазијску „зону нестабилности“ у креацији З. Бжежинског¹⁶, а још мање поистовећивање „глобалне осовинске области“ само са Блиским Истоком, како то чини К. Мартин¹⁷. Блиски Исток је просторно релативно мало, али немерљиво ваљано „срце“ глобалног централног геополитичког региона, према коме је усмерена и из кога се покреће већина геополитички најважнијих импулса. Од његовог стања зависи да ли ће читав исламски свет израсти у светског геополитичког чиниоца. Како би то спречиле, велике силе, у првом реду САД и Запад, настоје да одрже геополитичку „избразданост“ блискоисточне „велике пукотине“ тако што ће деловати деструктивно и одржавати стање латентног „организованог хаоса“. Зато се потпирују верски (махом шиитско-сунитски), етнички и међудржавни конфликти, те врше сврсисходне обавештајне, пропагандне, економско-финансијске, војне и друге (не)посредне активности. Средином друге деценије 21. века „на ред“ је дошла примена миграционих инструмената, чији су геополитички мотиви несумњиви, вектори многоструки и различито оријентисани, а дестабилизација као исход – успешна.

15 У њих спадају Индонезија (са 209 милиона прва у свету по броју муслимана), Индија (са 176 милиона трећа по броју муслимана, али они у њој чине само 14% укупног становништва) и Бангладеш (са 134 милиона на четвртм месту у свету по броју муслимана).

16 Zbignjev Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica; Romanov, Banja Luka, 2001, стр. 118.

17 <http://www.xaviermartin.fr/index.php?post/2010/01/04/MOYEN-ORIENT%2C-NOUVEAU-PIVOT-GLOBAL> (приступљено 20.11.205.)

4. Емиграционо „кипљење“ из геополитички прегрејаног исламског „котла“

Хаотични процеси етно-верских конфликта, демографске експлозије и масовних миграција само су део свеобухватне глобалне анархије којом је Бжежински запретио „остатку света“ као једином алтернативом у случају деконструкције униполарног поретка и детронизовања САД са позиције „неопходне нације“. Међутим, демогеополитика није више ексклузивно право великих сила Запада и нема само позитивне планиране ефекте, већ доноси „коллатералну штету“, изазива домино-ефекат и враћа се као бумеранг онима који је користе као оруђе за остваривање интереса. Показало се да је у геополитичком коришћењу популациониог чиниоца „тврде моћи“ вичан и исламски свет, те да није само тероризам „атомска бомба сиромашних“. Из новог, исламског Heartland-a, а посебно из његовог до пароксизма узаврелог блискоисточног језгра, почели су индуковано, незадрживо и синхронизовано да „кипе“ и исламистички тероризам и муслиманско становништво.

И док је за терористичко деловање одавно недвосмислено утврђено да је у „лабораторијама“ Запада осмишљено као техника специјалног ратовања у биполарном геополитичком надметању против СССР у јужном сектору Rimland-a, те да се потом „отело контроли“ и као вештачки произведен „вирус“ пандемично раширило и тамо где „изумитељима“ није одговарало, муслиманске миграције са Блиског и Средњег Истока и из Северне Африке дуго су пропагандно представљане као спонтане, изазване економским и безбедносним разлозима. Међутим, иако су извесно време послужиле као идеално средство за „лоботомију“ европске јавности, сензибилизоване трагичним сликама тзв. хуматинатрне катастрофе, уследили су докази да се ради о детаљно организованом процесу и „миграционом менаџменту“ са геополитичким карактеристикама. Ризикујући дисквалifikаторску етикету ултрадесничара, ксенофоба, шовиниста, неонациста и рушитеља темељних европских вредности, на то се охрабрило да укаже неколико челних личности угрожених чланица ЕУ. Штавише, мађарски пред-

седник Виктор Орбан резолутно је указао на геополитички циљ изазваних и усмерених миграција – завера против Европе и слабљење националних држава.¹⁸

Научници су много раније постављали на истраживачким резултатима засноване прогнозе муслиманских демографских трендова и њихове све очигледније геополитичке употребе у светским, европским и нарочито балканским оквирима. Утемељена на познавању „метода“ примењених на Косову и Метохији и југоистоку Србије, у Рашкој области, Босни и Херцеговини и БЈР Македонији, сазнања и промишљања српских демографа, етнографа, географа, политиколога, безбедносних и других стручњака могла су да се искористе за универзалне закључке и примене у случају геополитички артикулисане „Нове Велике сеобе народа“. Неки од њих су напомињали да би код муслимана основу свега, па и територијалне трансгресије, требало тражити у верском, а да национално има другоразредни значај (М. Јефтић). Други су знатан део исламских претензија на Блиском Истоку, Балкану, Источном Средоземљу и другим областима стављали у пантуркистички, а нарочито у неоосманистички контекст, геополитички оличен у давутоглуоликој „стратегијској дубини“ (Д. Танасковић). Трећи су упозоравали на демографско-просторну експанзивност ареала исламизованог балканског становништва, са јасном тенденцијом „срастања и урастања“, те позиционирања унутар „балканског геополитичког лука“ (М. Степић). Четврти су масовну савремену сеобу муслимана недвосмислено идентификовали као прецизно организовани „миграциони цихад“ усмерен на заузимање демографски регресивне, декадентне, бирократизоване, постхришћанске и вишедимензионално опадајуће ЕУ (С. Трифковић).¹⁹Индикативно је, упркос сталном медијском

18 <http://www.nspm.rs/hronika/viktor-orban-izbeglicka-kriza-je-zavjera-protiv-evrope-koju-finansira-soros.html> (приступљено 1. новембра 2015.)

19 Срђа Трифковић, на предавању „Имиграциони цихад и колапс европске цивилизације“, које је у организацији Ротари-клуба Сингидунум одржао 16. новембра 2015. године у Београду, изнео је тврдњу да исламска имиграција обично има улогу претходнице исламског освајања, подсећајући да исламска ера није почела рођењем пророка Мухамеда, већ *хиџром*, тј. „великом сеобом“ Мухамеда и његових следбеника из Меке у Јатриб (потоњи назив Медина) 622. године. Предавање (ПП) је доступно на: <http://www.vidovdan.org/>

„анестезирању“, да *перцепција* организованости, а не спонтаности тих миграција, све више преовлађује и код домицилног европског (и српског²⁰) становништва.

Карта 3: Три главна правца „Нове Велике сеобе народа“

Поред организованости и геополитичности, „Нова Велика сеоба народа“ показује опште демогеографске карактеристике многих масовних историјских миграција, али и неколико карактеристичних својстава, која су фрапантно аналогна Цвијићевим *метанастазичким кретањима* становништва Балканског полуострва, анализираних пре више од једног столећа²¹. Сходно томе, могуће је идентификовати:

Три миграционе „струје“ којима је муслиманско становништво из „земаља-матика“ кретало „у ројевима“ – *блискоисточна* (најмасовнија и најгеополитичнија), *либијско-туниска* и *магребска*;

svet/item/70544-imigracioni-dzihad-trifkovic. Основне ауторове тезе о верским, цивилизацијским и другим својствима ислама, те о цихаду као начину остваривања (и) геополитичких амбиција, видети у: Срђа Трифковић, *Сенка џихада*, Српска књижевна задруга, Београд, 2007. Оригинал је објављен под насловом *Пророков мач* 2002. године (*The Sword of the Prophet*, Regina Orthodox Press, Boston, 2002.)

20 Према комбинованом истраживању (телефон-терен), које је спровела НСПМ 10-18. октобра 2015. године на репрезентативном узорку од 1.100 испитаника у Србији (изузимајући КиМ), 71,9% *сматра да су миграције са Блиског Истока организоване*, 14,3% да су спонтане и 13,8% не зна или је без одговора. Видети: <http://www.nspm.rs/istrazivanja-javnog-mnjenja/istrazivanje-srbija-oktobar-2015.html> (приступљено 22.11.2015.)

21 Јован Цвијић, „Метанастазичка кретања, њихови узроци и последице“, *Антропогеографски и етнографски списи*, Сабрана дела, књига 4 (том I), САНУ; НИРО „Књижевне новине“; Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987, стр. 131-197.

- Три миграционе „вратнице“ (сужења, пролази) куда се, као кроз велики пешчани сат, концентрише кретање миграционе масе – *егејско-мореуска, лампедуско-сицилијанска и гибралтарска*;²²
- Три снопа миграционих „путева“ (рута) који могу да се тумаче и као инвазиони „мостобрани“ постмодерне хицре, а који могу да се претворе и у „прелазне или етапне земље“ ако се ту мигранти буду дуже задржавали – *балкански, апенински и иберијски*;
- Три „земље колонизације“ унутар ЕУ као супрадржавне творевине, у којима већ постоји не само највећа концентрација неколико генерација муслиманских досељеника, већ и њихова највише изражена верско-екстремистичка, политичка и терористичка активност – *Француска, Белгија и Немачка*.²³ (карта 3)

5. Демогеополитичка питања која сугеришу одговоре

Будући да је „Нова Велика сеоба народа“ несумњиво организована и проузрокована процесом постмодерног геополитичког реформатизовања света, тј. настојањем Исламске цивилизације да постане глобални геополитички субјект и преузме улогу Heartland-а, а великих сила да то не дозволе – шта је, у том случају, циљ муслиманске емиграционе „експлозије“? Управља ли сеобом муслимански, амерички, координирано и један и други, или, пак, неки трећи „мозак“? Није ли, истовремено, „упумпавање“ муслиманских миграната усмерено на заустављање геополитичког еманциповања ЕУ? Ради ли се о покушају њене вештачке, анахроне и унапред несумњиво безуспешне *meltig-pot-изације*? Не поспешије ли се тако, у ствари, процес дестабилизације, поларизације, слабљења и фрагментације ЕУ? Како објаснити зашто

22 Фронтекс (Агенција за управљање спољним границама ЕУ) за три наведена „пролаза“ користи уопштеније, али непрецизније називе – источномедитерански, централномедитерански и западномедитерански.

23 Изузимајући Кипар, чији је северни, популационо већином муслимански (турски) део изузет из састава ЕУ, чланица ЕУ са највећим процентуалним учешћем муслимана је Бугарска (13,7%), али су то махом потомци исламизованог аутохтоног бугарског становништва (Помаци), а не имигранти.

се мигранти нису логично и прагматично упутили у неку од географски ближих, климатски сличних, богатих, мирних и стабилних петрол-земаља Залива? Зар им од омраженог Запада нису верско-цивилизацијски блискији исламски Куввајт (70% сунити), Катар (86% сунити), Уједињени Арапски Емирати (85% сунити), Саудијска Арабија (95% сунити), Бахреин (70% шиити), па и Иран (89% шиити), у којима, индикативно, готово није забележено њихово досељавање!? Зашто су мигранти кренули на пут пун физичких препрека (планине, аридне области, мора...) и мноштва државних граница, у удаљеније, природно и цивилизацијски другачије и правно-политички уређеније државе ЕУ? Зар је могуће да им је атрактивнија бирократизована супрадржавна творевина упитне дугорочне перспективе, чије су неке чланице већ добро уздрмане економско-финансијском кризом? Да ли је логично да их више привлаче некадашње колонијалне метрополе упамћене по суровој владавини, које и данас неоколонијално експлоатишу природна богатства исламског простора, субверзивно дипломатски, обавештајно и пропагандно мешетаре, те воде тзв. хибридне, али и класичне ратове против њихових земаља?

Нису ли масе имигрантског исламског становништва – од којих су 3/4 млађи, војно способни и демографски репродуктивни мушкари, а међу њима није мали број оних са ратним искуством, задојених верском искључивошћу и припремљених за терористичке акције – идеално оруђе за дисциплиновање неколико важних, а „непослушних“ земаља тзв. старе Европе које „кокетирају са Русијом“? Може ли да се оспори да је на агресивном имигрантском удару у првом реду „срце ЕУ“ – Француска (муслимана 4,7 милиона или 7,5%), која излази на Атлант и Средоземље, и где јача (нео)деголистичка идеја о евро-руском приближавању, Немачка (муслимана 4,8 милиона или 5,8%), која ради на осовини Берлин-Москва и са Русијом се сепаратно повезује гасоводима као „најважнијим геополитичким инструментима“²⁴, Холандија (муслимана 1 милион или 6%),

24 Александар Дугин, *Геополитика постмодерне*, Преводачка радионица „Росић“, ИКП „Никола Пашић“, Београд, 2009, стр. 206.

традиционални руски партнер на економском, трговинском и културном пољу, Белгија (муслимана 0,63 милиона или 5,9%), неформална „централна територија“ ЕУ са Бриселом²⁵ као седиштем већине институција ЕУ и „главним градом“ евроатлантских интеграција, Велика Британија (муслимана 3 милиона или 4,8%), „амерички носач авиона испред западне обале Европе“ и чланица која испољава најочигледније намере да напусти ЕУ...²⁶ Одговара ли све ово и америчком и муслиманском „миграционом менаџеру“, те на неки перверзан политикантски начин и отуђеној, проамеричкој ЕУ-бијократији?

Како другачије објаснити овај „процес дугог трајања“, који ће несумњиво имати цивилизацијске и геополитичке последице: супституцију домицилног, хришћанског, европског становништва, имигрантским, муслиманским, афроазијским? Не ради се овде о катастрофистичком претеривању и заступању проказане „теорије завере“. Ако се овакав тренд настави, таква будућност је неминовна: од садашњих 743 милиона становника Европе, већ 43,5 милиона (5,9%) су муслимани (од 505 милиона становника ЕУ, 21 милион или 4% су муслимани), а њихов број и процентуално учешће све брже расту, како због имиграције, тако и због знатно већег фертилитета и природног прираштаја у односу на аутохтоне Европљане!²⁷ Када муслимани досељени у Европу, за које је потпуно јасно да се неће асимиловати, процене да су достигли „критичну масу“, да ли ће отворен оружани религијски сукоб за овладавање европским простором постати неминовност, ма колико ту могућност негирали „по-

25 У Бриселу муслимани чине готово 1/4 становништва, а у његовим општинама Моленбек (Molenbeek-Saint-Jean) и Сен Жос (Saint-Josse-ten-Noode) већ приближно 1/2, са тенденцијом пораста.

26 <http://www.pewforum.org/2012/12/18/table-religious-composition-by-country-in-numbers/> и <http://www.pewforum.org/2012/12/18/table-religious-composition-by-country-in-percentage/> (приступљено 23.11.2015.) Подаци се односе на 2010. годину. Данашњи (2016. године) број и процентуално учешће муслимана у укупном становништву ових држава, нарочито ако се додају и илегални имигранти, свакако су већи.

27 О диференцираним популационим потенцијалима сведочи чињеница да је средња старост европских муслимана 32 године, а аутохтоног, махом хришћанског европског становништва 42 године. <http://www.pewforum.org/2014/01/global-religion-full.pdf> (приступљено 23.11.2015.)

литичком коректношћу“ инхибирани научни делатници?²⁸ А какав ће бити исход тог рата: победа једних, победа других, или „компромис“ који подразумева велике колективне сеобе, стварање две или више етно-религијски хомогених целина и концентрацију муслимана на некој европској „периферији“? У том случају, који би простор саможива западна и централна Европа била склона да „препусти“ муслиманима? Онај јужно од „историјске границе“ на Сави и Дунаву, тј. са друге стране новог-старог limes-a? Каква би, сходно томе, била будућност Србије и српских земаља у целини, и то не са становишта епизодне балканске миграционе руте, већ у контексту дугорочних, стратегијски важних демогеополитичких промена?

Литература

- Bžežinski, Zbignjev: *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica; Romanov, Vanja Luka, 2001.
- Дугин, Александар: *Основи геополитике*, књига 1, Екопрес, Зрењанин, 2004.
- Дугин, Александар: *Геополитика постмодерне*, Преводилачка радионица „Росић“; ИКП „Никола Пашић“, Београд, 2009.
- Esposito, John L.: *The Islamic Threat – Myth or Reality?*, Oxford University Press, New York, 1992.
- Јевтић, Мирољуб, „Верски ратови у 21. веку? Промашаји политичке науке“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, год. X , вол. 20, бр. 2/2014.
- Кјелен, Рудолф: *Држава као животни облик*, Издање И. Ђ. Ђурђевића, Београд-Сарајево, 1923.
- Mackinder, Halford John, “The Geographical Pivot of History”, *Geographical Journal*, The Royal Geographical

28 На научну, нарочито политиколошку странпутицу негирања религијске основе будућих сукоба, упозорава утемељивач српске политикологије религије М. Јевтић. Видети у: Мирољуб Јевтић, „Верски ратови у 21. веку? Промашаји политичке науке“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, год. X , вол. 20, бр. 2/2014, стр. 177-197.

- Society, London, № 23/1904.
- Mackinder, Halford John: *Democratic Ideals and Reality – A Study in the Politics of Reconstruction*, Constable and Company Ltd, London, 1919.
- Pavić, Radovan, „Teritorijalizacija političkog“, *Ekonomika*, Ekonomika, Beograd, br. 4-6/1994.
- Stepić, Milomir, „Buduća blokovska struktura sveta“, *Ekonomika*, IP Ekonomika, Beograd, br. 1-2/1997.
- Степић, Миломир; Срећковић, Јелена, „Становништво и држава – актуелност учења Рудолфа Кјелена“, *Гласник*, Српско географско друштво, Београд, св. 87, бр. 2/2007.
- Huntington, Samuel, “The Clash of Civilizations?”, *Foreign Affairs*, Council on Foreign Relations, Inc., New York, vol. 72, № 3, summer 1993.
- Huntington, Samuel: *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996.
- Цвијић, Јован, „Метанастазичка кретања, њихови узроци и последице“, *Антропогеографски и етнографски списи*, Сабрана дела, књига 4 (том I), САНУ; НИРО „Књижевне новине“; Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987.
- <http://www.pewforum.org/2012/12/18/table-religious-composition-by-country-in-numbers/>
- <http://www.pewforum.org/2012/12/18/table-religious-composition-by-country-in-percentage/>
- <http://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/>
- <http://www.nspm.rs/hronika/viktor-orban-izbeglicka-kri-za-je-zavjera-protiv-evrope-koju-finansira-soros.html>
- <http://www.nspm.rs/istrazivanje-javnog-mnjenja/istrazivanje-srbija-oktobar-2015.html>
- <http://www.vidovdan.org/svet/item/70544-imigracioni-dzihad-trifkovic>
- <http://www.xaviermartin.fr/index.php?post/2010/01/04/MOYEN-ORIENT%2C-NOUVEAU-PIVOT-GLOBAL>

Milomir Stepic

GEOPOLITICAL ASPECTS OF EMIGRATION
ERUPTION FROM THE MIDDLE EAST 'BROAD GAP'

Resume

Population is becoming an increasingly important factor of geopolitics. That is shown by the so-called migration crisis, which directly threatened the EU and violently shook international relations. But, the mass-emigration is only a consequence of the provoked instability and armed conflicts in the Middle East. The real cause is the importance of that region, which is not only civilisational and energetical, but primarily geopolitical. It is situated in the very center of the "aroused" Islamic world, whose ambition is to end its subordinated position and become a central global geopolitical region. For that role, it has important predispositions – vastness, central geographical position, key geostrategic points, energetical wealth, numerous, mobile, religiously, politically and militarily fanatical population... On the other hand, the main handicap is the fragmentation of the Middle Eastern "heart" of the Islamic world. Even a century ago, Halford J. Mackinder called it "region Arabia" and considered it a "broad gap", which is nevertheless accessible to the naval powers. Also, the handicap is the internal Islamic religious heterogeneity, political polarization and the uncontrollable demographic explosion. These lacks are used by the Great Powers (the USA, before all) in order to maintain the status quo and disable the Islamic world in its intention to become a global geopolitical "player". For that purpose, different methods are implemented – from violent changes of regimes to direct military interventions. The result of this is the induced anarchy and one of the consequences is "The New Great Migration", which has three directions – Iberian, Apennine, and Balkans. "Migration management" is used, simultaneously, as a tool for destabilization of several key EU members, which show intention to geopolitically emancipate it from the US hegemony.

Keywords: demogeopolitics, global geopolitical reconfiguration, Islamic world, postmodern Great Powers, Middle East, Balkans, Serbia.

* Овај рад је примљен 17. фебруара 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 23. маја 2016. године.